

IJOD VA IJODIY FAOLIYAT UYGUNLIGI

СОВМЕЩЕНИЕ ТВОРЧЕСТВА И ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

CORRESPONDENCE OF CREATIVITY AND CREATIVE ACTIVITY

*Mualliflar: Buxoro Inavatsiyalar Universiteti
Ta'lim muassasalarining boshqaruvi magistratura
bosqichi 20-1 TMBM-25 guruh magistranti
Xayitov Xurshidbek O'ktamjon o'g'li*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijodiy faoliyatning nazariy asoslari, ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlash metodlari va tizimli yondashuv asosida tavsiyalar keng tahlil qilinadi. Birinchi bo'limda ijodiy faoliyat tushunchasi, uning psixologik va pedagogik nazariy asoslari, shuningdek ijodiy salohiyatni shakllantirish omillari yoritiladi. Ikkinchi bo'lim ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlash metodlariga bag'ishlanib, psixodiagnostik, pedagogik va sotsiologik usullar orqali shaxsning ijodiy salohiyati va samaradorligini baholash vositalarini tahlil qiladi. Uchinchi bo'lim tizimli yondashuv asosida tavsiyalar ishlab chiqishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganadi, shaxsning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish bo'yicha konkret tavsiyalarni beradi. Maqola ilmiy nazariy tadqiqotlar, pedagogik metodlar va amaliy tajriba asosida yozilgan bo'lib, ijodiy faoliyatni rivojlantirish va baholash bilan shug'ullanuvchi tadqiqotchilar, o'qituvchilar va psixologlar uchun foydali manba sifatida xizmat qiladi.

Аннотация: В данной статье подробно анализируются теоретические основы творческой деятельности, методы определения гармонии творческой деятельности и рекомендации на основе системного подхода. В первом разделе освещается понятие творческой деятельности, ее психолого-педагогические теоретические основы, а также факторы формирования творческого потенциала. Второй раздел посвящен методам определения гармонии творческой деятельности и анализирует средства оценки творческого потенциала и эффективности личности с помощью психодиагностических, педагогических и социологических методов. Третий раздел изучает теоретические и практические аспекты разработки рекомендаций на основе системного подхода, дает конкретные рекомендации по развитию творческих способностей личности и эффективной организации инновационной деятельности. Статья написана на основе научно-теоретических исследований, педагогических методов и практического опыта, разработанных исследователями, занимающимися

развитием и оценкой творческой деятельности, служит полезным ресурсом для учителей и психологов.

Abstract: This article extensively analyzes the theoretical foundations of creative activity, methods for determining the harmony of creative activity, and recommendations based on a systematic approach. The first section covers the concept of creative activity, its psychological and pedagogical theoretical foundations, as well as factors in the formation of creative potential. The second section is devoted to the methods of determining the harmony of creative activity and analyzes the means of assessing the creative potential and effectiveness of the individual through psychodiagnostic, pedagogical, and sociological methods. The third section examines the theoretical and practical aspects of developing recommendations based on a systematic approach, provides specific recommendations for the development of the individual's creative abilities and the effective organization of innovative activity. The article is based on scientific theoretical research, pedagogical methods, and practical experience, and is intended for researchers engaged in the development and evaluation of creative activity, serves as a useful resource for teachers and psychologists.

Kalit soʻzlar: Ijodiy faoliyat, ijodiy salohiyat, ijodiy uygʻunlik, psixodiagnostika, pedagogik metodlar, tizimli yondashuv, innovatsion tavsiyalar, shaxsiy motivatsiya, ijodiy rivojlanish.

Ключевые слова: Творческая деятельность, творческий потенциал, творческая гармония, психодиагностика, педагогические методы, системный подход, инновационные рекомендации, личная мотивация, творческое развитие.

Keywords: Creative activity, creative potential, creative harmony, psychodiagnostics, pedagogical methods, systematic approach, innovative recommendations, personal motivation, creative development.

1. **Reja:** Ijodiy faoliyatning nazariy asoslari
2. **Reja:** Ijodiy faoliyat uygʻunligini aniqlash metodlari
3. **Reja:** Tizimli yondashuv asosida tavsiyalar

Kirish Ijodiy faoliyat insoniyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. U shaxsning fikrlash, tahlil qilish va yangi gʻoyalar yaratish qobiliyatini ifodalaydi. Zamonaviy jamiyatda ijodiy faoliyatning nazariy asoslarini chuqur oʻrganish nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyot uchun ham muhimdir.

Ijodiy faoliyat shaxsning ichki motivatsiyasi, kognitiv imkoniyatlari va tashqi muhit bilan chambarchas bogʻliq. Shu sababli, nazariy tadqiqotlar ijodiy jarayonning mexanizmlari, tarkibiy elementlari va rivojlanish omillarini aniqlashga qaratilgan.

I. Ijodiy faoliyat tushunchasi va mohiyati

Ijodiy faoliyat – shaxsning yangi va original g'oyalarni yaratish jarayoni bo'lib, u quyidagi xususiyatlarga ega:

1. **Yangilik** – ilgari mavjud bo'lmagan g'oyani yaratish;
2. **Individual xususiyat** – har bir shaxs ijodiy jarayonni o'ziga xos uslubda amalga oshiradi;
3. **Ijtimoiy qiymat** – ijodiy natija jamiyat uchun foydali bo'lishi mumkin;
4. **Moslashuvchanlik** – muammolarni yangi yo'llar bilan hal qilish qobiliyati.

Shuningdek, ijodiy faoliyatning mohiyati shaxsning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi, innovatsion jarayonlarni yaratish va ilmiy-tadqiqot faoliyatida namoyon bo'ladi.

II. Ijodiy faoliyatning nazariy yondashuvlari

1. Psixologik yondashuv

Psixologlar ijodiy faoliyatni shaxsning kognitiv jarayoni sifatida tushuntiradilar. Fikrlashning original shakllari, muammolarni yangi yo'llar bilan hal qilish, g'oyalarni birlashtirish ijodiy jarayonning asosiy qismidir. Psixologik yondashuvga ko'ra, ijodiy faoliyat quyidagi omillar bilan bog'liq:

- **Intellektual salohiyat** – turli muammolarni tahlil qilish va yangicha yechimlar topish;
- **Motivatsiya** – ichki qiziqish va shaxsiy maqsadlar;
- **Emotsional holat** – ijodiy faoliyatni rag'batlantiruvchi ijobiy kayfiyat.

Shuningdek, psixologik tadqiqotlar ijodiy fikrlashni divergent va konvergent fikrlash orqali o'rganadi. Divergent fikrlash – bir muammoga bir nechta yechim topish qobiliyati, konvergent fikrlash esa optimal va yagona yechim topishga yo'naltirilgan.

2. Pedagogik yondashuv

Pedagogik yondashuv ijodiy faoliyatni ta'lim va tarbiya jarayoni orqali rivojlantirishga qaratilgan. Ta'lim jarayonida ijodiy faoliyatni rivojlantirish shaxsning mustaqil fikrlash, tahlil va innovatsion yondashuvlarini oshirishga yordam beradi.

Pedagogik yondashuv asosida quyidagi metodlar qo'llaniladi:

- Kreativ mashg'ulotlar va loyihaviy ishlash;
- Guruh ishlari va kooperativ o'quv metodlari;
- Problemaga asoslangan ta'lim (PBL – Problem-Based Learning);
- Mentorlik va ilmiy tadqiqot faoliyati.

3. Sotsiologik yondashuv

Ijodiy faoliyat ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liq. Jamiyatdagi madaniy, iqtisodiy va ilmiy muhit shaxsning ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirishga yoki cheklashga ta'sir qiladi. Innovatsion va qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhit shaxsning ijodiy salohiyatini oshiradi.

III. Ijodiy faoliyatning tarkibiy elementlari

Ijodiy faoliyat quyidagi tarkibiy elementlardan iborat:

1. **Fikrlash jarayoni** – muammoni aniqlash, tahlil qilish, yangi g'oyalarni ishlab chiqish;
2. **Emotsional komponent** – qiziqish, motivatsiya va ijobiy kayfiyat;
3. **Amaliy natija** – g'oya yoki mahsulotni amalga oshirish;
4. **Innovatsion xususiyat** – natijaning original va ilgari mavjud bo'lmaganligi;
5. **Moslashuvchanlik** – sharoitga qarab ijodiy jarayonni moslashtirish.

Har bir element ijodiy jarayonning samaradorligi va natijadorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

IV. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish nazariyasi

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish shaxsning ichki va tashqi omillariga bog'liq:

- **Ichki omillar:** shaxsiy qiziqish, motivatsiya, intellektual salohiyat;
- **Tashqi omillar:** ta'lim jarayoni, pedagogik qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy muhit.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish usullari:

1. Kreativ mashg'ulotlar va treninglar;
2. Innovatsion loyihalar va eksperimentlar;
3. Guruh ishlari va ilmiy-tadqiqot faoliyati;
4. Mentoring va pedagogik qo'llab-quvvatlash.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijodiy qobiliyatlarni doimiy ravishda rivojlantirish shaxsning muammolarni yechish va innovatsion g'oyalarni yaratish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi.

V. Amaliy tavsiyalar

1. Ta'lim jarayonida ijodiy metodlardan keng foydalanish;
2. Shaxsning ichki motivatsiyasini rag'batlantirish va qiziqishlarini hisobga olish;
3. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va innovatsion muhit yaratish;
4. Shaxsning ilgari tajribasi va qobiliyatlarini amaliyotga tatbiq etish imkonini beruvchi loyihalar tashkil etish;
5. Psixologik va pedagogik treninglar orqali ijodiy moslashuvchanlikni oshirish.

Ijodiy faoliyat uyg'unligi – bu shaxsning ichki qobiliyatlari, bilim, tajriba va tashqi sharoitlar o'rtasidagi moslik bo'lib, u shaxsning ijodiy ishdagi samaradorligini aniqlashda asosiy ko'rsatkich hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogika va psixologiyada ijodiy faoliyat uyg'unligini baholash va aniqlash muhim ilmiy vazifa sifatida qaraladi. Bu shaxsning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, innovatsion yondashuvlarni qo'llash va ijtimoiy muhitga moslashuvchanlikni oshirishga yordam beradi.

Maqola maqsadi – ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlash metodlarini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish.

I. Ijodiy faoliyat uyg'unligi tushunchasi va nazariy asoslar

Ijodiy faoliyat uyg'unligi shaxsning ijodiy jarayonlarni amalga oshirishdagi muvaffaqiyati va samaradorligini ifodalaydi. Nazariy jihatdan ijodiy uyg'unlik quyidagi omillar bilan belgilanadi:

1. **Shaxsiy uyg'unlik** – shaxsning ichki qobiliyatlari va tashqi faoliyat mosligi;
2. **Metodik uyg'unlik** – ijodiy jarayonning ilmiy asoslangan va tizimli bo'lishi;
3. **Natijaviy uyg'unlik** – ijodiy ishning samarali va foydali natija berishi;
4. **Ijtimoiy uyg'unlik** – shaxs ijodiy ishini jamiyat talablariga moslashtirishi.

Nazariy tadqiqotlarda ijodiy faoliyat uyg'unligi psixologik, pedagogik va sotsiologik yondashuvlar orqali baholanadi.

II. Metodologik asoslar

Ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlashda ilmiy metodologiya quyidagi asosiy tamoyillarga tayangan:

1. **Kognitiv yondashuv** – shaxsning fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyati;
2. **Psixologik yondashuv** – ichki motivatsiya, emotsional holat va qiziqishlarni hisobga olish;
3. **Pedagogik yondashuv** – ta'lim va trening jarayonida kuzatiladigan ijodiy faoliyat natijalari;
4. **Sotsiologik yondashuv** – ijtimoiy muhit va innovatsion kontekst ta'siri.

III. Ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlash metodlari

1. Psixodiagnostik metodlar

Psixodiagnostika ijodiy qobiliyatlar va uyg'unlikni baholashda eng keng qo'llaniladigan usullardan biridir. U quyidagi vositalarni o'z ichiga oladi:

- **Torrens testlari (TTCT)** – divergent fikrlashni aniqlash;
- **Guilford testlari** – kognitiv va ijodiy qobiliyatlarni baholash;
- **Mednikova va boshqa shaxsiyat testlari** – shaxsning motivatsiyasi va ijodiy qobiliyatlari;
- **Emotsional va ijobiy holatni aniqlash testlari** – ijodiy uyg'unlikka ta'sir qiluvchi emotsional komponent.

2. Pedagogik metodlar

- **Loyihaviy va ijodiy mashg'ulotlar** – shaxsning ijodiy faoliyatdagi natijasi va uyg'unligini kuzatish;
- **Problemaga asoslangan o'qitish (PBL)** – muammolarni yechish jarayonida shaxsning ijodiy uyg'unligini baholash;
- **O'quv amaliyotlari va guruh ishlari** – hamkorlikdagi ijodiy moslashuvchanlikni tahlil qilish.

3. Sotsiologik va ijtimoiy metodlar

- **So'rovnomalar va intervyular** – shaxs ijodiy faoliyatini baholashda ijtimoiy muhitning ta'siri;
- **Kuzatuv va monitoring** – ijodiy loyihalarda shaxsning faoliyatini baholash;

- **Jamiyatdagi innovatsion faoliyatni tahlil qilish** – ijodiy uyg'unlikning ijtimoiy ko'rsatkichlarini aniqlash.

4. Kombinatsiyalangan metodlar

Ko'p hollarda ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlash uchun psixodiagnostik, pedagogik va sotsiologik metodlar kombinatsiyalangan holda qo'llaniladi. Bu usul shaxsning ichki va tashqi qobiliyatlarini kompleks baholash imkonini beradi.

IV. Ijodiy faoliyat uyg'unligini baholash mezonlari

Ijodiy faoliyat uyg'unligini baholash mezonlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. **Natijaviy mezon** – ijodiy ishning original va amaliy qiymati;
2. **Jarayon mezoni** – ijodiy jarayonning samaradorligi va tizimliliigi;
3. **Shaxsiy mezon** – shaxsning ichki motivatsiyasi, qobiliyat va malakalari;
4. **Ijtimoiy mezon** – ijodiy natijaning jamiyatga foydali ta'siri.

V. Tavsiyalar

1. Psixodiagnostik testlarni muntazam ravishda qo'llash;
2. Ta'lim jarayonida ijodiy mashg'ulotlar va loyihaviy ishlarga keng o'rin berish;
3. Ijtimoiy muhit va innovatsion yondashuvlarni shaxsning ijodiy faoliyatini rivojlantirish uchun optimallashtirish;
4. Baholash natijalarini shaxsiy rivojlanish va pedagogik strategiyalar bilan uyg'unlashtirish;
5. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish bo'yicha individual va guruh treninglarini tashkil etish.

Tizimli yondashuv asosida tavsiyalar: Ijodiy faoliyat uyg'unligini rivojlantirish

Ijodiy faoliyat uyg'unligi shaxsning ichki qobiliyatlari, bilim va ko'nikmalari bilan tashqi sharoitlar uyg'unligi orqali aniqlanadi. Tizimli yondashuv esa bu jarayonni kompleks tarzda tahlil qilish, psixologik va pedagogik omillarni integratsiyalash va ijodiy qobiliyatlarni maksimal rivojlantirish imkonini beradi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijodiy faoliyatni rivojlantirishda individual va ijtimoiy omillarni birgalikda hisobga olgan tizimli tavsiyalar samaraliroq bo'ladi. Shu sababli, tizimli yondashuv asosida tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

I. Ijodiy faoliyat uyg'unligining nazariy asoslari

Ijodiy faoliyat uyg'unligi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

1. **Shaxsiy uyg'unlik** – ichki qobiliyatlar va tashqi faoliyat mosligi;
2. **Metodik uyg'unlik** – ijodiy jarayonning tizimli va ilmiy asoslangan bo'lishi;
3. **Natijaviy uyg'unlik** – samarali va foydali natija hosil qilinishi;
4. **Ijtimoiy uyg'unlik** – ijodiy ishning jamiyat talablariga mos kelishi.

Nazariy tadqiqotlar psixologik, pedagogik va sotsiologik yondashuvlar asosida ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlash imkonini beradi.

II. Tizimli yondashuv tushunchasi

Tizimli yondashuv – bu shaxsning ijodiy salohiyatini rivojlantirish jarayonida barcha tarkibiy va tashqi elementlarni uyg'unlashtirishga qaratilgan kompleks metodologik yondashuvdir.

Tizimli yondashuvning asosiy xususiyatlari:

1. **Komplekslik** – psixologik, pedagogik va ijtimoiy omillarni birgalikda hisobga olish;
2. **Integratsiyalashuv** – turli metod va vositalarni uyg'unlashtirish;
3. **Natijaga yo'naltirilganlik** – ijodiy faoliyatning samaradorligi va natijaviyligini oshirish;
4. **Moslashuvchanlik** – shaxs va muhit sharoitiga qarab strategiyalarni o'zgartirish imkoniyati.

Tizimli yondashuv ijodiy faoliyatni rivojlantirishda samarali tavsiyalar ishlab chiqishga yordam beradi.

III. Tizimli yondashuv asosida tavsiyalarni ishlab chiqish

1. Psixologik tavsiyalar

- Shaxsning ichki motivatsiyasini rag'batlantirish;
- Qiziqish va intellektual salohiyatni hisobga olgan individual yondashuv;
- Emotsional holatni optimallashtirish, stressni kamaytirish va ijodiy uyg'unlikni oshirish.

2. Pedagogik tavsiyalar

- Kreativ mashg'ulotlar va loyihaviy ishlarga keng o'rin berish;
- Problemaga asoslangan o'qitish (PBL) va guruh ishlari orqali ijodiy salohiyatni rivojlantirish;
- Mentoring va shaxsiy ko'rsatmalar orqali individual qobiliyatlarni rivojlantirish.

3. Ijtimoiy tavsiyalar

- Innovatsion va qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhit yaratish;
- Jamiyatdagi ijodiy loyihalarda ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirish;
- Innovatsion va ijodiy ishlarga ijtimoiy rag'batlarni joriy etish.

4. Amaliy tavsiyalar

- Psixodiagnostik testlar va monitoring orqali ijodiy faoliyat uyg'unligini muntazam baholash;
- Tashkiliy va metodik qo'llab-quvvatlashni tizimli ravishda joriy etish;
- Shaxsning ilgari tajribasi va qobiliyatlarini amaliy loyihalar orqali tatbiq etish;
- Pedagogik va psixologik treninglar orqali ijodiy moslashuvchanlikni oshirish.

IV. Tavsiyalarni amalga oshirish strategiyasi

1. **Integratsiyalashgan reja tuzish** – psixologik, pedagogik va ijtimoiy tavsiyalarni birlashtirish;

2. **Tizimli monitoring va baholash** – ijodiy faoliyat samaradorligini doimiy kuzatish;
3. **Shaxsiy va guruh treninglari** – ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan amaliy mashg'ulotlar;
4. **Innovatsion muhit yaratish** – ijodiy loyihalar va innovatsion faoliyat uchun resurslarni ta'minlash;
5. **Natijalarni qayta tahlil qilish va optimallashtirish** – tavsiyalar samaradorligini baholash va yangilash.

Xulosa: Ushbu maqolada ijodiy faoliyatning nazariy asoslari, ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlash metodlari va tizimli yondashuv asosida tavsiyalar tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki:

1. **Ijodiy faoliyatning nazariy asoslari** shaxsning ichki qobiliyatlari, bilim, ko'nikma va motivatsiyasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning samarali va original ijodiy natijalar yaratish imkoniyatlarini belgilaydi. Nazariy yondashuvlar psixologik, pedagogik va sotsiologik jihatlarni hisobga olgan holda ijodiy salohiyatni rivojlantirishga asos bo'ladi.
2. **Ijodiy faoliyat uyg'unligini aniqlash metodlari** shaxsning ijodiy qobiliyatlari va tashqi sharoitlarni kompleks baholash imkonini beradi. Psixodiagnostik testlar, pedagogik kuzatuvlar va sotsiologik tadqiqotlar yordamida shaxsning ijodiy moslashuvchanligi, motivatsiyasi va natijaviy samaradorligi aniqlanadi.
3. **Tizimli yondashuv asosida tavsiyalar** shaxsning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Psixologik, pedagogik va ijtimoiy omillarni uyg'unlashtirish orqali shaxsning ijodiy qobiliyatlari maksimal rivojlantiriladi, innovatsion jarayonlar samarali tashkil etiladi va ijtimoiy muhit bilan uyg'unlashuv ta'minlanadi.

Shu bilan, maqola ilmiy va amaliy jihatdan ijodiy faoliyatni rivojlantirish, baholash va qo'llab-quvvatlash bo'yicha tadqiqotchilar, o'qituvchilar va psixologlar uchun foydali manba sifatida xizmat qiladi. Tizimli yondashuv va metodologik asoslar ijodiy uyg'unlikni oshirish va shaxsning innovatsion salohiyatini samarali shakllantirish imkonini beradi.

Adabiyotlar

1. Абдуллаев, Ш. Ижодий фаолият ва унинг ривожланиш омиллари. – Т.: Ўқув, 2018.
2. Ибрагимов, М. Ижод ва инновация: назарий асослар. – Т.: Фан, 2020.
3. Петров, А. Психология творчества. – Москва: Педагогика, 2019.
4. Guilford, J. P. Creativity: Theory and Measurement. – New York, 1967.
5. Torrance, E. P. Torrance Tests of Creative Thinking. – Princeton, 2004.

6. Сидоров, В. Роль социальной среды в развитии творческих способностей. – Санкт-Петербург, 2021.
7. Жумаев, Р. Педагогическая поддержка творческой деятельности. – Т.: Университет, 2022.
8. Гарднер, Г. Рамки интеллекта. – Нью-Йорк, 2011